

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 80 Eylül 2021 & Volume: 14 Issue: 80 September 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

MİMARİ YAPILARIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: BAKÜ ÖRNEĞİ

Ali NADİROV*
Yasin DÖNMEZ**

Öz

Turizm özellikle II. Dünya savaşından sonra boş kalan atıl uçakların kullanılması, gelir artışı ve boş zamanın artmasından sebebiyle ülkelerin ekonomisinde kendisine büyük pay bulan sektörler arasına girmiştir. Turizmin ülkelerin ekonomilerine sağladığı büyük katkıdan dolayı ülkeler bu sektöre önem vermektedir. Turizm sektörü ülkelerin sahip olduğu mimari yapılarla da yakından ilgili olduğu söylenebilir. İnsanlar diğer ülkelerin mimarisini merak etmekte ve bu maksatla ziyaret etmektedir. Bu bağlamda ülkeler artık sahip oldukları mimari yapıları ister korumak, geliştirmek isterse de turistleri çekmek adına mimari yapılara önemi artırmaktalar.

Bu hususta çalışmada Mimar yapıların turizm üzerinde etkisini Bakü şehri ölçeğinde ele alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı Azerbaycan'ın başkenti olan Bakü şehrinde UNESCO'nun Dünya Miras Listesinde yer alan tarihi yapıları bulunmakla beraber ayrıca modern ve dini yapılarda mevcuttur. Şehirde tarihi yapıların korunması işlerinin yanı sıra yeni, modern, Müslüman, Hıristiyan ve Yahudilerin ibadetlerini yapmaları için dini yapılar da yapılmaktadır. Bu sebeple Bakü'de yaşayan üniversite çalışanları, devlet turizm acentesi çalışanları, turizm alanında kamu ve özel sektör çalışanları ve yerel halka şehirdeki çalışma dahilinde seçtiğimiz yapıların turizm açısından etkisinin ölçülmesi amacıyla, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre hazırlanmış, iki bölümden ibaret mülakat forumu vasıtasıyla görüşme uygulanmıştır. UNESCO Dünya Miras Listesine girebilmiş Kız Kalesi, İçerişehirle birlikte dünyadaki üç Mecusi tapınağından biri olan Ateşgah tapınağı yapılan mülakat sonucunda toplam katılımcıların %95'nin (54 kişinin) görüşüne göre Bakü'de turist çeken ilk üç mimari yapılarıdır.

Anahtar Kelimeler: Bakü, Azerbaycan, turizm, mimari yapılar.

Abstract

Especially tourism has become one of the sectors that have large share in the economy of the countries, due to the idle use of aircraft increasing income and leisure time, which was idle after the second World War. Countries attach importance to this sector due to the great contribution of tourism to the economy of countries. We can say that the tourism sector is closely related to the architectural structures of countries. People are curious about the architecture of other countries and visit it for this purpose. In this context, countries are now increasing the importance of architectural structures in order to protect and develop their architectural structures to attract tourists. In this regard in our study the effect of architect buildings on tourism has been discussed on the scale of Baku city. In the city of Baku the capital of Azerbaijan where the research was conducted, there are historical buildings on the UNESCO World Heritage List as well as modern and religious buildings. In addition to the preservation of historical buildings in the city, religious buildings are also built for the worship of new, modern, Muslims, Christians and Jews. For this reason, in order to measure the effect of university employees, living Baku state tourism agency employees, public and private sector employees in the field of tourism and the local people in terms of tourism, the buildings we chose within our study in the city were prepared according to the semi-structured interview technique, and the interview was conducted through an interview forum consisting of two parts. The Maiden's Castle, which has been included in the UNESCO World Heritage List, and the Atesgah temple, which is one of the three Magi temples in the world together with Icherisehir, are the first three architectural structures that attract tourists in Baku, according to the opinion of 95% (54 people) of the total participants.

Keywords: Baku, Azerbaijan, tourism, architectural structures.

*Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ABD, Orcid no: 0000-0002-1116-361X, e-mail: nadirli2@gmail.com

**Karabük Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Orcid no: 0000-0003-2840-6312, e-mail: yasinonmez@karabuk.edu.tr

Bu çalışma Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ABD yapılan "Mimari Yapıların Turizm Üzerine Etkileri" isimli Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir

1. GİRİŞ

Turizm ülkelerin ekonomileri için vazgeçilmez sektör haline gelmiştir. Ülkelerin ekonomisini döviz girdisi başta olmakla birçok faydaları olan bu sektör özellikle kitle turizmiyle birlikte getirdiği kirlilik, gürültü ve diğer olumsuzluklarla birlikte ve mevsimsellikten kurtulmak adına bu sektörde alternatifler arayışına girilmiştir. Bu alternatifler arayışının bir sonucu olarak spor turizmi, sağlık turizmi, eko-turizm, hüzün turizmi vd., ortaya çıkmıştır ki bunlardan biri de ziyaret edilen ülkenin mimari yapılarıdır. Mimari yapılara seyahat tarihi çok eskilere kadar gitse de modern turizm anlayışında mimari yapılara ziyaret yeni bir kavram olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Mimari yapıların turizm üzerindeki etkisini Fransa'da Eiffel Kulesine yapılan ziyaret, İtalya'da tarihi Pizza kulesine yapılan ziyaretler olabildiği gibi Mekke, Kudüs gibi dini yapılara da olabilmekte hatta günümüzde insanlar kendilerini sosyal medyada paylaşmak adına trend haline gelen modern ikonik yapılara da büyük oranda ziyaret edildiği görülmektedir.

İster bu yapıların korunması, geliştirilmesi ve yenilerinin yapılması isterse de ülkeye turist çekmek adına önemli yere sahip olan mimari yapılar bazı ülkeler tarafından turist çekmek için yıllardır kullanılmakta ve artık bu sayede marka halini almakta olup bazı ülkeler tarafından da yeni kullanılmaya başlanılmaktadır. Her ülkenin kendisine has dini, tarihi ve modern yapılarının olduğunu dikkate alırsak mimari yapılar turizm açısından değerlendirilmesi gereken bir turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Azerbaycan gibi ekonomi büyük oranda yeraltı doğal kaynaklara bağlı olan ülkeler için turizm sektörü büyük öneme sahiptir. Çok uzak olmayan tarihte bağımsızlığını kazanan Azerbaycan baş kenti Bakü şehri tarihi geçmişi, çok kültürlü ve çok milletli halkların bir arada yaşadığı ve ülkenin turizm sektörünün geliştirilmesi siyasetinde kendisine ilk sırada yer bulmuştur. Tarihte birçok devletlerin başkenti olmuş Bakü'de farklı milletlere ait dini ve tarihi mimari yapıların yanı sıra özellikle ülke bağımsızlığını kazandıktan sonra petrol gelirlerinden şehre harcanması neticesinde Bakü'de modern binalar adeta göz kamaştırmaktadır. Bu açıdan baktığımızda mimari yapılarla zengin Bakü şehrinin turizm açısından bu yapıların büyük potansiyel arz etmektedir.

Bu çalışmada Azerbaycan'ın başkenti Bakü kentinin sahip olduğu önemli tarihi ve modern yapılarının turizm üzerine etkileri araştırılmıştır.

2. BAKÜ'NÜN MİMARİ YAPILARI

2.1. Kız Kalesi

Şarkta mimarlık üslubuna göre analogu olmayan yapının XII yüzyılda mimar Mesut Davut Oğlu tarafından ('Kubbenin üzerinde Mesut bin Davut' yazılmış) yapıldığı düşünülmekte olan yapının yüksekliği 28 metre çapı 16-16,5 metre olup Kireçtaşından büyük kaya üzerinde yapılmıştır (unesco.preslib.az; Sayan, 2006: 113). Bakü'nün tarihi sembolik milli kültürel yapısından biri olan ve UNESCO Dünya Kültür Miras Listesine girmeyi başaran Kız Kulesi hakkında birçok araştırmacı bu yapıyı tarihinin VII-VIII yüzyıllarda ateşperestlerin ibadeti için yapılsa da sonradan Azerbaycan'da İslam'ın yayılmasıyla Kale 200 kişilik kapasiteli gözetim kulesi/karakol haline getirilmiş olduğunu söylemektedir (Мир-Багирзаде, 2019: 14). Kalenin duvarının kalınlığı aşağıda 5 m yukarıda 4 m olan Kız Kalesi silindirik kısım ve buna birleşik bütün bir çıkıntıdan ibaret ve sekiz katlıdır (unesco.preslib.az).

2.2. İçeri Şehir

Eski Bakü'nün sınırları olan İçerişehir surlarla kaplı ve bu surların içerisinde hamamlar, camiler, kervansaraylar bulunmaktadır (Huseynov, 2019: 20). Tarihi maddi ve manevi kültür varlıklarının bulunduğu bu gök yüzü altında müze diyebileceğimiz yerde eski ve orta çağa ait eserler bulunmaktadır (İbrahimov, 2017: 3). İçerişehir üç dinin Zerdüştlük, Hristiyanlık ve İslam'ın (günümüzde bunlara Yahudiliği de ilave edebiliriz) yerleşim yeri olmakla beraber burada yaşı 5000 yıl olan sikkeleri görmeniz mümkündür (icherisheher.gov.az). Kendisinde Zerdüş, Sasani, Arap, Fars, Şirvaniler, Osmanlı ve Rus Kültürlerinin mimarisine etki ettiği 2000 yılından itibaren UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesine dahil edilmiş ve koruma altında olan ayrıca 16 Mayıs 2007 yılında 'İçerişehir' Tarihi Mimari Koruma Alanı tasdik edilmiş İçeri şehrin meşhur mimarlık yapıları: Kız Kulesi, Kale Duvarları, Şirvanşahlar Saray Kompleksi, Muhammed Camisi, Multanı, Buhara ve Küçük Kervansaraylar, camiler, kervansaraylar, hamamlar, müzeler vd., mimarlık yapıtları eşsiz güzelliğiyle dünya medeniyeti sıralarında kendi yerini almıştır (salambaku.travel; icherisheher.gov.az).

2.3. Merdekan Kalesi

Merdekanda Büyük Merdekan (Dörtken Merdekan Kalesi) ve Küçük Merdekan (Dairevi Merdekan Kalesi) Kaleleri bulunmaktadır.

2.4. Büyük Merdekan Kalesi

Eski zamanlarda Kuzey Azerbaycan'da savunma tipli tahkimat yapıtları savunma kaleleri inşa ediliyordu ki onlardan biri de XII yüzyılda yapılmış olan Büyük Merdekan (Dörtken Merdekan) Kalesidir (Anonim, 2008: 87). Bu yapı dörtken yapıya sahip ve I Ahsitan tarafından yapılmış olan Kale feodal sığınağı ve gözetici yeri olarak kullanılıyordu (Sayan, 2016: 45; blog.acob.az).

2.5. Küçük Merdekan Kalesi

Küçük Merdekan (Dairesel Merdekan) Kalesi dairesel, 16 m yüksekliğinde ve Kapısının üzerinde dörtken şeklinde 3 kitabe var ki bunlardan yapını Şirvanşah Herşası bin Ferruzad bin Meniçöhrün (1204-1225) emriyle mimar Mesu oğlu Abd-el-Mecid'e yaptırdığı anlaşılmaktadır ayrıca bu tarihi eser, "Hazar Kıyısı Koruma Yapıları" çerçevesinde 24 Ekim 2001 tarihinde UNESCO Acil Korunması Gereken Kültürel Miras Ön Listesi'ne alınmıştır (unesco.preslib.az).

2.6. Ateşgah

Azerbaycan'ın Bakü şehrinin Surahanı kasabasının güney-doğusunda tarihi mimarlık yapılarından olan 'Ateşgah' ateşperestlerin dini mabetleri olmuş ve birçok Rus, Avrupa ülkelerinden alimler, yazarlar askeri personelin ilgi odağında olmuştur (Мамедова, 2017: 160). Azerbaycan'da kendi özelliklerine göre benzersiz olan mabet ve onun hücreleri farklı dönemlerde XVII-XIX yüzyıllarda inşa edilen bu yer XVIII yüzyılın sonlarında umumi duvarlarla çevrili, beşken bir yapıya sahip olan mabet Kervansarayına benziyor ve 24 hücre 1 odadan ibarettir (Anonim, 2008: 123; Anonim, 1955: 35). XV yüzyılda

2.7. Haydar Aliyev Kültür Merkezi

2012 yılı mayısın 10 H. Aliyev'in 89 yıl dönümü için istifadeye sunulan merkezin yapımına 2007 yılında başlanılmış olup Bakü'nün remzi ve dünya mimarisinin incilerinden sayılmaktadır ve bina Haydar Aliyev Müzesi Bölümü, 9 katlı içerisinde salonlar, ofis, kafe olan Sergi Salonları bölmesi son olarak 4 katlı Auditorium bölmesi mevcuttur (heydaraliyevcenter.az). Mimarı Zaha Hadid olan benzersiz sanat eseri olan bu yapı dışarıdan bakıldığında yüzeyi dalgalanan deniz veya kardelen çiçeği etkisi vermektedir (Savaşır ve Tuğrul, 2014). Burada çağdaş ressamların ve heykeltıraşların eserlerinin yanı sıra Azerbaycan'ın tarihini, kültürünü, yaşamını yansıtan sergilere ek olarak Haydar Aliyev'in yaşamını kalıcı aksettiren sergi ve küçük kantin, klasik araba koleksiyonu var (salambaku.travel). Birçok ulusal ve uluslararası kongrelere ev sahipliği yapan bu merkez Bakü şehrinin kongre turizmi için dünya çapında bir merkez olduğunu söyleyebiliriz.

2.8. Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı

Azerbaycan'ın altı uluslararası havalimanından biri olan bu yer 2004 yılı 10 mart tarihinde Bakü Uluslararası Hava Limanına 35 yıl devlet yönetimini icra etmiş ve Azerbaycan Cumhuriyetinin geçmiş Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in şerefine bu günkü ismi verilmiş ve hava limanı dünya çapında uçan yolculara ve yük taşımalarında (kargo taşımalarında) hizmet veren büyük bölgesel ulaşım merkezi ve Hava limanları denetiminde nüfuslu/ünlü "Skytrax World Airport Awards"-ın maksimal "5 Yıldız" ödülünü kazanmıştır (www.airport.az).

2.9. Bakü Olimpiyat Stadyumu

Tarihler 6 Haziran 2011 yılını gösterirken yani Azerbaycan futbolunun 100. Yıl dönümünde Bakü şehrinin Büyükkşor gölünün yanında temeli atılan stadyum 2015 yılı martın ayında hizmete başlamış olup 68.780 kişi seyirci kapasiteli ve 1. Avrupa Oyunları ve IV İslam Dayanışma Oyunlarının açılış ve kapanış merasimleri, UEFA U-17 Avrupa Şampiyonasına, UEFA Şampiyonlar ligi ve Avrupa ligi grup maçlarına, 'Karabağ' FK maçlarına ve 'A' milli maçlarına ev sahipliği yapmıştır (bos.az; www.stp.az). Takriben 50 hektar gibi bir arazide inşa edilen stadyum 6 katlı yüksekliği 62 m olup muasır mimarlık üslubunun yanı sıra uluslararası standartlara uygun olup ayrıca engelli izleyiciler, VVIP, VIP, CIP ve medya bölümleri de mevcuttur (www.mys.gov.az).

2.10. Alev Kuleleri

Bakü körfezine tepeden bakan 3 kuleden ibaret olan Alev Kuleleri (bu kuleler her biri farklı fonksiyona sahip) 2007-2012 yılında inşaat çalışmaları başlanan ve 2013 yılında tamamlanan bu bina 140 metre yükseklikte olup şehrin uzak noktalarından görünmekle beraber geceleri üzerindeki on binden fazla ışıkla Bakü'ye ayrı güzellik katmakta olduğunu ifade edebiliriz (De Boni, 2018).

2.11. Hükümet Evi

Mimarları Lev Rudney ve Vladimir Rudney olan binanın inşaat yapım işleri 1924-1952 yılları arasında olup 2010 yılında tamir işlemleri tamamlanan bu mimari eser benzeri dünyanın hiçbir yerinde olmamakla beraber Hazar Denizine açılan manzarası Hükümet Evine ayrı güzellik katmaktadır (medeniyyet.az).

2.12. Socar Tower

SOCAR Tower'ın temelini 2010 yılında Azerbaycan cumhurbaşkanı sayın İlham Aliyev'in katılımıyla H. Aliyev caddesinde atılmıştır. Bu binanın ihalesine sekiz uluslararası şirket katılmış ve Türkiye'nin TEKFEN şirketi kazanmıştır. Bu bina başkentin iyi dizayn edilmiş ve güzel binası olup uluslararası standartlara cevap veren ayrıca şirketin taleplerine uygun yapılmıştır (socar.az). Beş hektar arazide 200 metre yüksekli olan yapı kırk yer üstü ve iki yer altı kattan ibarettir (bakutruvelguide.com). Burada ayrıca konferans salonları, ofisler, misafirhaneler, alışveriş mekanları, kafeteryalar, gökyüzü salonu yeraltı otopark mevcuttur (www.tekfenmuhendislik.com).

2.13. Port Baku Towers

Bakü liman bölgesinde Hazar denizine bakan Port Bakü Tower çarpıcı mimarisiyle Bakü körfezinin muhteşem manzarasıyla birleştiren şehrin silüetinde göze çarpan bir simge haline gelmiştir (www.chapmantaylor.com). Port Baku Tower 70.000 m2 alanda uluslararası standartta A sınıfı ofis alanları, eğlence tesisleri, perakende satış merkezlerine efsane restoranlara sahip olup Champman Taylor Architects tarafından tasarlanmıştır (www.portbaku.az; www.pashaconstruction.com). Port Baku Tower adlandırılmasının sebebi binanın kısmen şehrin sahil yakınlığında yerleşmesinden dolayıdır (skyscrapernews.com).

2.14. Baku Trump Tower

Trump Tower Baku veya şimdiki ismiyle Yelken Hotel, Azerbaycan'ın en yüksek 10 binasından biri sayılan, Bakü şehrinin Nesimi ilçesi Hasan Aliyev sokağında yerleşen yüksekliği 130 metre olup 72 apartman ve 189 numaradan oluşan çok katlı bir binadır (az.wikipedia.org).

2.15. Sofaz Tower

Hakikaten hem tarihi hem de geleceğin gelişimini kendinde tecessüm ettiren mimari yapı Bakü şehri H. Aliyev caddesinde bulunan SOFAZ TOWER Azerbaycan halı okulunun kadim tarihi ile en son teknoloji yeniliği kendisinde birleştiren yegâne proje olan bu yapı 2 kısım, 26 kattan, 117 metre yüksekliğe sahip ve 2009-2014 yıllarında inşaatı devam etmiştir (www.oilfund.az).

2.16. Hilton Hotel

Bu bina Haydar Aliyev Hava limanına yarım saat mesafede olup Modern yapısı ve Hazar denizi manzarasıyla özel bir yere sahip (commons.wikimedia.org; www.hilton.com.tr).

2.17. Saadet Sarayı

Saadet Sarayı tarihçesi ile ilgili verilen bilgilere göre M. Muhtarov çok sevdiği eşi Liza hanımla Venedik'te gezerken güzel ve görkemli bina görümler ve eşi 'Bu binada yaşayanlar nasıl da mutlular diye' eşiyle düşüncelerini paylaşması üzerine Muhtarov Polonyalı mimara 1911-1912 tarihinde bu tarzda bir binayı Bakü'de yaptırıp eşine armağan etse de Bolşevik hükümeti zamanı onların mülkiyetine geçmiş ve daha sonra hatta günümüzde de nikah evi olarak faaliyet göstermekte olan bina Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 2 ağustos 2001 yılı 132 sayılı kararıyla 'Ulusal Öne Sahip Tarihi Gayrimenkul ve Kültürel Anıtlar Listesine' dahil edilmiştir (azerbaijan360.az). Binayı yapan mimar Polşko binanın şark üslubunda olacağını düşünse de Muhtarovun isteği doğrultusunda Gotik tarzda yapılmış, Fransız gotik ruhunda zarif bir şekilde tasarlanmış merkezi kule şeklinde olup cephesi zarif sütunlardan ve klasik üç marşlı merdivene açılan giriş kapısı, ön merdiven lüks ve yarım daire tavan ise dekoratif malzemelerle süslü şeklindedir (medeniyyet.az).

2.18. Bakü Valiliği Binası

Bakü Şehri Valiliği binası 1900 yapımına başlanılmış inşası Polonyalı mimar İ. V. Goslavskiye havale edilmiş İtalyan Rönesans'ına bağlına rağmen binanın yapımında Barok motifler kullanılmış, klasik kompozisyon yöntemlerinden kapsamlı şekilde yararlanılmış, binanın cephesini süslemek için İtalya'dan kırmızı dekoratif tuğla ve renkli mermer getirilmiş ve o dönemin parasıyla 400 000 rubleye mal olmuş bir yapıdır (azerbaijan.az; baku-ih.gov.az).

2.19. H.Z. Tağıyevin Sarayı

H. Z. Tağıyevin yaşamış olduğu bu ev Bakü şehrinin baş mimarı İ. V. Golavski tarafından muhtelif mimarlık üslubundan yararlanarak yapılmış olup dünümüzde Azerbaycan Tarih Müzesinin binası olarak faaliyetine devam etmektedir (www.science.gov.az). Burası 1895-1901 yıllarında H. Z. Tağıyev tarafından yaptırılmış ve günümüzde müze olarak faaliyet gösteren bu yerde 300 binin üzerinde sergi/ekspozat olan müze 2004-2007 yıllarında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in girişimleriyle önceki görünüşüne sadık kalınarak tamir/restorasyon yapılmış ayrıca burada H. Z. Tağıyevin ev müzesi de bulunmaktadır (museum.az).

2.20. İsmailiye Sarayı

1908 yılında temeli atılan saray 1913'te açılmıştır (portal.azertag.az). Profesör Fatullayev Fiqarov kitabında şöyle demektedir: "İsmaliye Sarayının yapılacağı arazi planlama açısından güzel mimarlık açısından sorumluluk gerektiren mevkidedir. Venedik gotiği tarzında yapılan bina plastik ve güzel çalışılmıştır. O mimar becerisi ve taşta hakiki senfoni tecessüm ettirmiş inşaatçıların ustalığından hayranlık ve güçlü duygular uyandıran uyumlu bir sanat eseridir" (anl.az). Binanın üzerinde olan Kuran Kerim'den yazılar Bolşevikler döneminde silinmiştir.

2.21. Azerbaycan Devlet Akademi Filarmonisi

İçerişehir kale duvarları yanında yapılan bu bina Azerbaycan Devlet Akademisi Filarmonisi binasıdır. 1910-1912 yıllarında yapılan bu yapı 'İçtimai/Halka Açık Toplantıların Yaz Binası' olarak yapılmış sonra da 1936 yılında Filarmoni olarak hizmetine devam etmiş ve 1937 yılından itibaren de M. Magomayev adını taşımakta olan bina 1996 yılında tamire kapanmış ve 2004 yılında yeniden kendi seyircilerin kapısını açmıştır (www.azerbaijans.com; Anonim, 2015: 74; Anonim, 2011).

2.22. Azerbaycan Devlet Kukla Tiyatrosu Binası

1931 yılında Molla Ağa Beberlinin temelini koyduğu Azerbaycan Kukla tiyatrosunda ilk gösteri 1932 yılında 'Sirk' isimli olmuş ve sonraki yıllarda (1946-1950) müstakil tiyatro gibi bazı dönemlerde Azerbaycan Genç Göstericileri/Seyircileri tiyatrosu (1941-1946) gibi faaliyet göstermiş, bir dönem (1950) Azerbaycan Devlet Filarmonisi nezdinde ve 1964 yılında 'Devlet' statüsü verilen bu tiyatro 1975 yılından itibaren büyükler için gösteriler düzenlenmektedir (kuklateatri.az).

2.23. Azerbaycan Milli Halı Müzesi

Azerbaycan Milli Halı Müzesi Azerbaycan SSR-si Bakanlar Sovetinin/Kurulunun 13 mart 1967 yılı 130 sayılı kararıyla inşa edilmiş olup kurulduğu günlerden farklı isimler verilen bu kurum 2019 yılından itibaren Azerbaycan Milli Halı Müzesi olarak adlandırılan bu müze 2007 yılında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Haydar Aliyev Vakfı ve UNESCO'NUN birlikte yaptığı proje çerçevesinde Denizkenarı Milli Parkta (Bulvarda) bina için yer ayrılmış ve Avusturyalı mimar Frans Yantsın projesi çerçevesinde yapılan bina 2014 yılında tamamlanan bu yer Neftçiler caddesinde bulunmaktadır (azcarpetmuseum.az; Rahmani ve Moghanipour, 2020: 74).

2.24. Nizami Gencevi Onuruna Azerbaycan Edebiyat Müzesi

Bakü şehrinin merkezinde XIX yüzyılın ortalarında 1850 yılında İçeri Şehir kale duvarları yakınlığında inşa edilen bu bina mavi-yeşil renkli çinilerle süslenmiş balkonu önünde Azerbaycan'ın 6 meşhur söz üstadının- Füzuli, Vagif, M. F. Ahundov, Natevan, C. Memmedguluzade ve C. Cabbarlının muhteşem heykelleri olan bu bina Azerbaycan'ın dahi şairi Nizami Gencevinin ismini taşımaktadır (nizamimuseum.az).

2.25. Çeşmeler Meydanı

XIX-XX yüzyıllardan Azerbaycan mimari incilerinin mekânı olan Çeşmeler Meydanı 2010 yılından tamir işleri yapıldıktan sonra Bakü'nün en iyi dinlenme ve turistik alanlarından biri olduğunu diyebiliriz

(www.bms.az). Bu Meydanın göz kamaştırıcı mimarisiyle farklı tarzlarda fıskiyelerin/çeşmelerin mevcudiyeti ve burada ayrıca kafe, restoran, otellerde bulabilirsiniz (az.wikipedia.org).

2.26. Şehitler Hiyabanı

20 Ocak 1990 yılında Azerbaycan halkı sinesini siper ederek Sovyet ordusuna galip geldiği Şehitlerin kanıyla destan yazdığı gündür (Mammadova vd., 2020). Beş yönden 26.000 kişilik orduyla Bakü'de Sovyet ordusu o gece sivil halkı öldürmüştür (www.aa.com.tr). Eskiden Dağ Üstü Milli Park denilen arazide şehitler defnedilmiştir. 'Sonsuz Meşale' Kanlı Ocak hadiselerinde Azerbaycan Cumhuriyetinin toprak bütünlüğünü korurken şehit olanların anısına merhum Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in emriyle yapılmıştır (Anonim, 1999: 10-11; an.az). Burası Dünya Müslümanları ve Azerbaycanlıları için gurur kaynağı olduğunu bilmek ve çeşitli yerlerde vatandaşları burayı görmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

2.27. Bakü Bulvarı

Yerli vatandaşların ve Turistlerin gözde yerlerinden biri olan Bulvar (resmi adı Dağ Üstü Milli Park) II Aleksandr'ın adını taşıyan sokakta Hazarın sahilinde 1909 yılında kurulmuş, Haydar Aliyev'in 1998 yılı aralık ayında verdiği Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 29 aralık 2001 yılı 132 sayılı kararıyla Milli Park statüsünü almış ve sayın İlham Aliyev döneminde ise 2008 yılı 10 ocak kararıyla Deniz Kenarı Bulvar İdaresi hakkında ferman imzalamış ayrıca parkın arazisi genişletilmiş, buraya yeni egzotik bitki çeşitleri getirilmiştir (bulvar.gov.az). Bulvarda göz kamaştırıcı yapılar: Mugam Merkezi, Crystal Hall, Elektra Events Hall, 'Milan EKSPÖ 2015' Uluslararası Sergideki Azerbaycan Pavilyonu ('Milan EKSPÖ' Ümumdünya Sergisindeki Azerbaycan Pavilyonu), Elektra Events Hall, Park Bulvar, Deniz Mall Coming Soon, Şeytan Çarkı, Venedik Turu, Su İdman Sarayı, Bakı İdman Sarayı, 'Ku Kuşları' Çeşmeler/Fıskiyeler Kompleksi, 'Yedi Güzel' Musikili Çeşmesi, 'Mirvari Kafesi', Paraşüt Kulesi gibi ticari, kültürel, restoran, spor binaları ve macera atraksiyonları bulunmaktadır (bulvar.gov.az).

2.28. Taze Pir Camii

Bakü'de XIX yüzyılın sonu XX yüzyılın başlarında yapılmış kültürel yapılarından olan Taze Pir Camii özel yere sahiptir (Паша-заде, 1997: 96). Nabat hanım Aşurbeyovanın vesaitiyle mimar Ziverbey Ahmetbeyov 1905-1914 yıllarında yaptırılan bina Cumhurbaşkanı sayın İlham Aliyev'in emriyle 2005 yılında caminin ve çevresinin tamiri başlamış olup 6 Haziran 2009 yılında İlham Aliyev'in katılımıyla ibadete açılmıştır (Anonim, 2011: 42).

2.29. Bibiheybet Camii

Bu camii Hazar Denizinin sahilinde Bakü'den 4-5 km uzakta olan ve XIII asırda Şirvanşah II Farruhzad ibn Ahsitan tarafından inşa ettirilmiş, Klasik şark mimarisinde olup ve 1997 yılında başlayıp bir yıl esaslı tamir yapıldıktan sonra İlham Aliyev ve Şeyhülislam Allahşükür Paşazadenin katılımlarıyla ibadete açılmış olan bu camii aynı anda 3 bin kişinin namaz kılmasına olanak sağlamaktadır (qafqazislam.com). Hem tarihi hem de günümüzü yansıtan camii mimarisiyle Bakü şehrine ayrı güzellik katmakta ve turizm açısından değerlendirilmesi gereken yapılar sırasındadır.

2.30. Haydar Camisi

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in görev vermesiyle cephesi Şirvan-Apşeron mimarisinde 12 bin m2 alanda inşaatına başlanan camii Süslemelerin zenginliği cephede özel bir mimari uyum yaratmıştır (president.az). Toplam 4200 m2 olan camini Kubbe kenarlarında özel dekoratif malzemeler kullanılmış, kubbenin üzerine Kuran ayetleri yazılmış, 55 metre baş kubbe, 35 metre olan ikinci kubbeden oluşan ve 7000'e yakın kişinin aynı zamanda ibadet edebileceği bu camii 26 Aralık 2014 yılında İlham Aliyev'in katılımıyla açılmıştır (binegedi-ih.gov.az). Ayrıca şunu da belirtelim ki camii inşaat aşamasında daima Cumhurbaşkanımızın dikkatinde olmuştur. Camii hem Azerbaycan'daki Müslümanlar hem de Bakü şehrinin mimarisi için önemli bir dini mimari yapıt ve kazanım olduğunu söylemek yerinde olur. Bu yeni camii Azerbaycan'ın mimarisini dünyaya tanıtılması ve turistlerin ülkeye gerip görecek yerler sırasına dahil edilmesi açısından değerli bir yapı olduğunu düşünmekteyiz.

2.31. Aşkenazi Yahudilerinin Sinagogu

Sovyetler döneminde askeri depoyu ibadet için Yahudilere verilmiştir (www.dqdk.gov.az). Azerbaycan bağımsızlığını kazandıktan sonra diğer din mensuplarına olduğu gibi Yahudilere de ibadet hanelerini yapmaları için devlet tarafından destek verildiği görülmektedir. Bunun bir sonucu olsa gerek son 60-80 yılda yakın şarkta (orta doğuda) inşa edilmiş olan ilk sinagog olan mabet Aşkenazi ve Gürcistan Yahudilerinin bu sinagogu Kudüs mimarlığında 2002-2003 yıllarında Aleksandr Harberin projesi esasında

yapılmış ve hali-hazırda beyaz taştan yapılan bina üç katlı olup dindarlar için gerekli koşullar yapılmıştır (multikulturalizm.gov.az). Yahudilerin Azerbaycan gibi halkın çoğunluğunun Müslüman olan ülkede dinlerini rahat yaşaması hatta ibadethanelerinin olması birçok devletlere/toplumlara örnek olmakta ve turizm faaliyetlerine büyük katkı sağlamakta ve İsrail başta olmakla dünyadaki Yahudilerin şehre gelmesini teşvik edilir nitelikte olduğunu ifade edebiliriz.

2.32. Bakire Meryem'in Masum Hamileliyi-Katolik Kilisesi

1912 yılında Bakü'de Rıskiler ailesi tarafından 'Mukaddes Bakire Meryem'in Masum Hamileliyi' kostyolu Polonya Katolik kilisesi inşa edilse de Bolşevikler tarafından mahvedilmiştir (mct.gov.az). Azerbaycan Cumhuriyetinin bağımsızlığını yeniden kazandıktan sonra resmi açılış töreni Vatikan devlet katibi kardinal Tarçizio Bertonenin 2008 yılı mart ayında ülkeye seferi zamanı Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Haydar Aliyev Vakfının Başkanı Mihriban hanımın katılımlarıyla açılan Hristiyan mabedi eş zamanlı 250-300 kişiyi ibadet için ağırlama kapasiteye sahip ve Napoli Mimarlık Üniversitesinin Profesörü Pado Ruceyro ve Bakü şehrinin baş mimarı Akif Abdullayevin projesi esasında inşa edilmiştir (www.dqdk.gov.az). Yapı Avrupa'da yaşayan Katolik Hristiyanların ülkeyi tanınması, Azerbaycan halkının diğer dinlere karşı ne derece saygılı olduğu açısından önem arz etmekte. Ayrıca kendine özgü mimarisi şehre renk katarken turistler için de ilgi çekici bir yapı olma potansiyeline sahip olduğunu belirtebiliriz.

2.33. Şehitler Cami

Üzerinde Kuran-i Kerimin 'İhlas' suresi yazılan ve Osmanlı mimarisinde yapılan Şehitler Camiinin kendi yüksekliği 15 minarelerin yüksekliği 30 metre olup Bakü'nün en yüksek yerinde Şehitler Hıyabanında Türkiye Diyanet Vakfı tarafından 1993-1996 yapılmış olan Camiinin üzerinde " Bu camii Azerbaycan Topraklarını savunurken şehit olmuş burada uyuyan kahraman askerlerimizin aziz hatırasını yaşatmak için Türk halkı adına Türkiye Diyanet Vakfı tarafından inşa edilmiştir. Şehitler camii Anadolu Türklerinin Azerbaycanlı kardeşlerine bir hediyesidir" yazılmıştır (www.dqdk.gov.az). Bu camii Türk Camii olarak da bilinir ve Azerbaycan Türk Müslüman kardeşliğinin çok güzel örneklerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Osmanlı mimarisinin şehre kazandırılması açısından da önemli. Türk halkının Kendi öz, kardeş topraklara gelmesine gelirken ibadetini yapması gurur duyması açısından bu vb., yapıların önemli olduğunu düşünmekteyiz ve bu yapıların turizm açısından da tanıtılması kardeş halklar için önemli yere sahip olduğunu belirtmekte fayda var.

2.34. Jen Mironosits Ortodoks Katedrali

Kilise 1909 yılında hayırsever H. Z. Tağıyevin maddi yardımıyla M. F. Verjbitsinin projesi esasında yapılmış olsa da Sovyet döneminde mabet dağıtılmış, 1990 yılı 20 Ocak (Kanlı Ocak) hadisesinde kiliseye mermi düşmüş ve buranın tavanı tamamen dağılmış, döşeme çökmüş, duvarları da çatlamıştır (dqdk.gov.az). Büyük oranda dağıtılmış kilise tamir işlerinden sonra 2001 yılında Bütün Rusya'nın Patriği II Aleksii Azerbaycan'a seferi sırasında mabet ona takdis edilmiştir (multikulturalizm.gov.az).

2.35. Mir Mövsüm Ağa Türbesi

1883 yılında dünyaya göz açan Ağa Seyit Ali Mir Abutalıb Oğlu Mir Mövsümzadenin adına olan bu türbe halk arasında 'Etağa' bilinmekte olup şahsın Sovyetler döneminde insanlar arsında büyük nüfusa sahip olmuş ömrünün büyük kısmını İçerişehirde yaşamış ve 1950 yılında vefat ettikten sonra 1992 yılında onun kabri üzerinde ilk önce küçük sonra büyük türbe inşa edilmiştir ki bu yer Bakü'nün Şüvalan kasabasında 'eski kabristanlık' denilen yerde bulunmaktadır (www.dqdk.gov.az; Anonim, 2011: 108). Günümüzde de bu türbeye hem ülkeden hem de dışarıdan büyük bir insan kitlesinin ziyaret etmekte olduğu görülmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin istifade edildiği, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir süreçten ibarettir. Çalışmamız kapsamında Bakü şehrinde yaşayan üniversite çalışanları, devlet turizm acentesi çalışanları, turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör çalışanları ve yerel halk ile görüşme yapılmış, ayrıca literatürden de yararlanılarak oluşturulan açık uçlu sorularla mülakat tarzı görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşmeler 01 Nisan - 15 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Karabük Üniversitesi Etik Kurulundan 25/03/2021 tarih ve 2021/03 toplantı kararından gerekli izin alınmıştır.

Çalışma kapsamında, alan çalışmasının araştırma aşaması “yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Önceden hazırlanan, iki aşamadan oluşan görüşme formu Koçoğlu ve Koçoğlu (2017) tarafından yapılan araştırmadan derlenmiştir. Konu ile ilgili demografik bilgilere ait olan 4 soru ve çalışma alanı ile ilgili 10 soru yer almaktadır. Sorular açık uçlu olup katılımcının kendini istediği gibi ifade etmesine olanak sağlanmıştır. Görüşme formuna ilave olarak gözlem yapma elde edilmiş ve gözlem tekniği de istifade edilmiştir. Gözlem gerçekleştirilen mekânda gözlemcinin kendisinin şahsen bulunması, gözlemin laboratuvar gibi hazırlanmış bir ortamın aksine doğal ortamında gerçekleşmesi mevzubahistir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 171). Gözlem yönteminin en önemli özelliği gözlemlenen bireylerin kendi doğal ortamları içinde bulunmasıdır. Bu araştırma yönteminin tercih edilme sebebi: Görüşmelerin sahip olduğu belli düzeydeki esnekliğe ve bire bir durum değerlendirmeye uygun olmasıdır. Yani anket tekniğe göre görüşme tekniğinde sorular açık uçlu olup görüşmecinin kendini daha iyi ifade etmesine imkân sunmaktadır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin olarak betimsel analiz sonuçları Tablo 1’de verilmiştir. Tablodan görüleceği üzere toplam 57 kişi katılmıştır. Bunlardan %49’u (28 kişi) turizmde çalışan kamu ve özel sektör çalışanları, %24 (14 kişi) yerel halk, %12 (7 kişi) devlet turizm acentesi çalışanı ve %15 (8 kişi) ise üniversite çalışanı teşkil etmekte. Katılımcılara cinsiyet olarak baktığımızda %44’ü (25 kişi) kadın ve %56’sı (32 kişi) erkek olup yaşları 32 ile 29 arası değişmektedir. Bakü’de ortalama yaşadıkları süre olarak 24 yıl olarak tespit edilmiştir.

	Göreviniz	Yaşınız	Cinsiyetiniz	Kaç yıldır Bakü’de yaşıyorsunuz
G1	Müze Görevlisi	25	Kadın	6
G2	Bilet sahası üzere hazinedar	29	Kadın	19
G3	Gezi Rehberi	24	Kadın	7
G4	Uzman	28	Kadın	28
G5	Müze sorumlusu/görevlisi	23	Kadın	23
G6	Turizm Uzmanı	31	Kadın	31
G7	İçeri şehir müzesinin müdür muavini	65	Kadın	31
G8	Daimî ekispanisyalar sektörünün müdürü	32	Kadın	30

G9	İçer Şehir Müzesinde Teserrüfat Müdürü	50	Erkek	50
G10	Koncierge	36	Erkek	36
G11	Concierge agent	30	Erkek	30
G12	Resepsiyonist	21	Kadın	21
G13	Bellman	30	Erkek	30
G14	Tur Operatörü	26	Erkek	26
G15	Banka görevlisi ve sürücü gibi turizmde çalışmış	29	Erkek	29
G16	Bilet satıcısı	24	Kadın	24
G17	Muhasebeci	23	Erkek	23
G18	Parfüm mağazası Müdürü	30	Erkek	30
G19	Güvenlik (otelde)	33	Erkek	33
G20	Travel MMC direktör	28	Erkek	28
G21	Satış menajeri (uçak bileti)	29	Erkek	15

G22	Gezi Rehberi	30	Kadın	30
G23	Bilgilendirme Rehberi	24	Kadın	17
G24	Pazarlama menajeri	18	Erkek	18
G25	Resepsiyon	21	Kadın	21
G26	Resepsiyon	33	Erkek	33
G27	Rehber	25	Kadın	25
G28	Resepsiyon görevlisi	24	Erkek	24
G29	Mağaza satıcısı	24	Erkek	19
G30	Giriřimci	23	Kadın	23
G31	Mağaza sahibi	28	Erkek	28
G32	Satıcı	24	Kadın	24
G33	Satıcı	19	Kadın	4
G34	Satıcı	24	Erkek	24
G35	Satıcı	25	Erkek	25
G36	Satıcı	25	Erkek	25
G37	Satış temsilcisi	30	Kadın	30
G38	Kasacı	27	Erkek	27
G39	Satıcı	35	Kadın	30
G40	Kasacı	40	Kadın	40
G41	Barista	25	Erkek	25
G42	Barista	25	Erkek	25
G43	Eğitim ve talim şube m¼d¼r¼	34	Kadın	34
G44	şube M¼d¼r¼	31	Erkek	31
G45	Baş danışman	30	Erkek	30
G46	Turizm Politikası ve	34	Erkek	17

	stratejisi şube müdürü			
G47	Baş danışman	34	Erkek	10
G48	Danışman	28	Erkek	20
G49	İlgili şubenin uzmanı	41	Kadın	41
G50	ADPU Basın şubesi üzere uzman	22	Erkek	5
G51	BDU öğretmeni	35	Erkek	10
G52	ADPU öğretmeni	30	Erkek	12
G53	Direktör	26	Erkek	9
G54	Redaktör	25	Erkek	9
G55	Öğretmen	35	Kadın	8
G56	Öğretmen	63	Kadın	46
G57	İlmi çalışan	31	Kadın	31

Tablo 1. Görüşülen Kişilerin Demografik Özellikleri.

4.2. Bakü Turizmine Katkı Sağlayan En Önemli Mimari Yapıları

Katılımcılara, çalışma dahilinde seçilen yapılar sunulmuş ve bunlardan Bakü şehrinin turizmine katkı sağlayan ilk üç yapıyı seçmeleri istenmiştir ve sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların 41’i Kıza Kalesini, 39’u İçerişehri, 18’i ise Ateşgahı ilk üçü olarak seçmiştir. Katılımcıların %95’i (54 kişi) bu yapıları ilk üçte değerlendirmiştir. Katılımcıların %53’ü (30 kişi) erkek, %42’si (24 kişi) kadın oluşturmaktadır. Katılımcıların Bakü’de yaşadığı yıl olarak 25 yıldan fazla olanlar %53 (28 kişi), az olanlar ise %42 (24 kişi) olmaktadır.

Mimari Yapılar	Görüşmeciler
Kız Kalesi	G1,G2,G3,G4,G5,G7,G9,G12,G14,G16,G17,G19,G20 G21,G23,G26,G28,G30,G31,G32,G33,G34,G35,G36,G37 G38,G39,G40,G41,G42,G43,G45,G46,G47,G48,G49,G50,G52 G54,G55,G56
İçeri Şehir	G1,G2,G3,G4,G5,G6,G7,G8,G9,G10,G11,G12,G13 G14,G15,G16,G19,G22,G25,G28,G29,G32,G33,G35 G36,G38,G39,G40,G43,G44,G45,G47,G48,G52,G53,G54,G55,

	G57,G56
Merdekan Kalesi	
Ateşgah	G5,G8,G9,G12,G13,G17,G26,G31,G32,G34,G39,G44,G48,G50 G51,G52,G53,G54
Haydar Aliyev Kültür Merkezi	G10,G11,G15,G16,G18,G20,G22,G26,G33,G41,G46,G47,G49 G57
Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı	G4,G6,G22,G23
Bakü Olimpiyat Stadyumu	G50
Alev Kuleleri	G3,G14,G18,G20,G25,G26,G29,G36,G38,G42,G46,G49,G56
Hükümet Evi	
Socar Tower	G24
Port Baku Towers	G18,G24,G51
Trump Tower Bakü	G24,G51
Sofaz Tower	
Hilton Bakü	G53
Saadet Sarayı	G6
Bakü Valiliği Binası	
H.Z. Tağıyevin Sarayı	G1,G37
İsmailiye Sarayı	G23
Müslüm Magomayev Onuruna Azerbaycan Devlet Akademisi Filarmonisi	
Azerbaycan Devlet Kukla Tiyatrosu Binası	G30
Azerbaycan Milli Halı Müzesi	G7,G8,G10,G19,G21,G40,G41,G57
Nizami Gencevi Onuruna Azerbaycan Edebiyatı Müzesi	
Çeşmeler Meydanı	G15,G42,G43,G45
Şehitler Hıyabanı	G17,G21,G29,G30,G31,G55
Bakü Bulvarı	G2,G11,G13,G25,G34,G35,G44
Taze Pir Camii	

Bibiheybet Camii	
Haydar Camisi	
Aşkenazi Yahudilerinin Sinagogu	
Bakire Meryemin Masum Hamileliyi-Katolik Kilisesi	G37
Şehitler Cami, Jen Mironosits Ortodoks Katedrali	
Mir Mövsüm Türbesi	

Tablo 2. Katılımcılar Tarafından Seçilen Yapılar.

4.3. Bakü Şehrinin Tanıtım/Reklam Faaliyetleri

Görüşme yapılan kişilere Bakü şehrinin tanıtım/reklam çalışmalarının yeterli görüp görmedikleri ve onlara göre daha neler yapılabilir diye sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda çıkan sonuçlara yer verilmiştir.

Görüşülenler	Bulgular
G2,G10,G16,G19,G21,G22,G24,G26,G30,G31 G33,G38,G39,G41,G48,G57	Evet Yeterli
G1,G3,G5,G6,G7,G8,G9,G11,G12,G13, G14,G15,G17,G18,G20,G23,G27,G28,G29 G32,G35,G36,G37,G40,G42,G46,G47,G49,G54	Hayır Yeterli Değil
G4,G25,G34,G43,G44,G50,G51,G52,G53,G55,G56	Kısmen Yeterli

Tablo 3. Katılımcıların Tanıtım/Reklam Faaliyetleri Hakkında Düşünceleri.

Tabloda yer alan verilere göre görüşme yapılan katılımcıların %29'u (16 kişi) "Evet yeterli", %51'i (29 kişi) "Hayır Yeterli değil" ve %20'si (11 kişi) ise "Kısmen Yeterli" yanıtlarını vermişlerdir. "Evet yeterli" diyenlere mesleki olarak incelediğimizde %15'i (8 kişi) turizmde çalışan kamu ve özel sektör çalışanları, %11'i (6 kişi) yerel halk, %1,5'i (1 kişi) devlet turizm acentesi çalışanını, %1,5'i (1 kişi) üniversite çalışanı oluşturmaktadır. "Hayır Yeterli değil" diyenlere mesleki olarak incelediğimizde %32'si (18 kişi) turizmde çalışan kamu ve özel sektör çalışanları, %12'si (7 kişi) yerel halkı, %5'i (3 kişi) devlet turizm acentesi çalışanını, %2'si (1 kişi) üniversite çalışanlarını oluşturmaktadır. "Kısmen Yeterli" diyenlere mesleki olarak incelediğimizde %4'ü (2 kişi) turizmde çalışan kamu ve özel sektör çalışanları, %2'si (1 kişi) yerel halk, %10'unu (6 kişi) üniversite çalışanları, %4'ü (2) devlet turizm acentesi çalışanını oluşturmaktadır.

4.4. Bakü'nün Mimari Yapılarına Etkisi

Görüşme yapılan kişilere turizmin Bakü şehrinin mimari yapılarına zarar verip vermediği sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 4'te verilmiştir:

Görüşülenler	Bulgular
G1,G7,G16,G22,G28,G37,G57	Evet, Zarar vermekte
G2,G3,G5,G6,G8,G9,G10,G11,G12, G13,G14,G15,G17,G18,G19,G20,G21, G24,G25,G26,G27,G29,G30,G31,G32, G34,G36,G38,G39,G40,G41,G42,G43 G44,G45,G47,G48,G50,G51,G52,G53,G54,G56	Hayır, Zarar vermiyor
G4,G23,G33,G35,G49,G55	Kısmen Zarar veriyor

Tablo 4. Katılımcılara Göre Turizmin Bakü’de Mimari Yapılara Etkisi.

Tabloda yer alan verilere göre; “Evet zarar vermekte” cevabını verenlerin oranı %13 (7 kişi), “Hayır zarar vermiyor” cevabını verenlerin oranı %76 (43 kişi), “Kısmen zarar veriyor” cevabını verenlerin oranı ise %11 (6 kişi) olmuştur.

“Evet zarar vermektedir” diyenler; şehrin tarihi yapılarına hem temizlik, yapının hasar görmesi gibi maddi hem de kültürel değerlerin parasal bir varlık haline dönüşmesi gibi manevi zararlarının oluşunu belirtmektedirler.

4.5. Bakü’nün Turizm Açısından Gelişimi İçin Daha Neler Yapılabilir

Görüşme yapılan kişilere Bakü’de turizm açısından daha neler yapılabileceği ve varsa önerileri sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir:

Görüşmeciler	Bulgular
G1,G2,G3,G4,G5,G6,G7,G8,G9,G10,G11, G12,G13,G14,G15,G16,G17,G18,G19,G20, G21,G22,G23,G24,G25,G27,G28,G31,G33, G35,G42,G44,G45,G46,G48,G49,G50,G51, G52,G53,G54,G55,G56,G57	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm alt yapısı geliştirilmeli • Daha güçlü tebligat • Servis hizmetlerini iyileştirmek • Otel, uçak vb., fiyatları uygun hale getirmek • Deniz turizmi: Hazar denizinde oteller, su altı atraksiyonlar, kafeler, restoranlar yapılmalı • Yüksek seviyede Rehber ve turizm sektöründe genç, tecrübeli kadrolar çalıştırılmalı • Demir yolu turizmi yapılmalı • VİZE işlemleri kolaylaştırılmalı • Bakü’nün bilinmeyen tarihi yapıları başta olmakla şehri hava limanından itibaren hem ülke içi hem de ülke dışında iyi reklam yapmak

	<ul style="list-style-type: none"> • AVM'lerde ibadet ve çocuklar için yerler yapılmalı • Planlı uygun fiyattan turlar, engelleriler için turlar, hotel ve hosteller yapılmalı yapılmalı • Yeni turist çekçek ilginç destinasyonlar; macera, eğlence turizmi yapılmalı • Bakü'deki mimari yapılara uygun turlar düzenlenmeli
--	---

Tablo 5. Bakü'de Turizm Açısından Daha Neler Yapılabilir.

Katılımcıların %77'si (44 kişi) teklif ve önerilerini sunarken bunların da turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör görevlileri %47'si (27 kişi), yerel halktan bazı kişiler %7'si (4 kişi), devlet turizm acentesi çalışanları %9'u (5 kişi) ve üniversite çalışanları %14'ü (8 kişi) Bakü'nün turizm açısından daha da gelişmesi için fikir bildirmiştir. Katılımcıların cinsiyeti ise %60'ı (26 kişi) erkek ve %40'ı (18 kişi) kadındır.

5. SONUÇ

İnsan oğlu hep seyahat etme eğilimindedir. Bu sayahatlar turizm açısından değerlendirilmekte ve turizmde ülkelerin ekonomisine sağladığı girdi açısından kendisine has önemli bir konu vardır. Bu girdi sayesinde ilk başlarda kalabalık kitle turizmüne önem verilmiştir. Kitle turizmde ülkeye girdi sağlasada kendisiyle beraber çevre kirliliği, ahlakın bozulması ve mevsimsellik gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu sorunları gidermek ve turizmi mevsimsellikten kurtarma adına alteratifler arayışına girilmiştir. Bu alternatiflerden de biri hiç şüphesi bir bölgenin veya şehrin sahip olduğu mimari yapıların ziyaret edilmesidir. İnsanlar çeşitli sebeplerle tarihi-kültürel, dini ve modern yapılara ziyaret etmektedirler. Bu çalışmada kendisinde tarihi, dini ve modern birçok mimari yapıları bulunduran Bakü şehri üzerinden mimari yapıların turizm sektörü üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda Bakü'de yaşayan üniversite çalışanları, kamu ve özel sektör turizm çalışanları, devlet turizm acentesi çalışanları ve yerel halkla yapılan mülakat görüşmeleri sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Zengin tarihi-kültürel geçmişe sahip olan Bakü'de UNESCO Dünya Mirasına girebilen üç yapıyı kendisine (Şirvanşahlar Sarayı , Kız Kalesi İçerişehirle birlikte) bulundurmakta. UNESCO Dünya Miras Listesine girebilmiş Kız Kalesi, İçerişehirle birlikte dünyadaki üç Mecusi tapınağından biri olan Ateşgah tapınağı yapılan mülakat sonucunda toplam katılımcıların %95'nin (54 kişinin) görüşüne göre Bakü'de turist çeken ilk üç mimari yapılarıdır.

Görüşmeye katılanların %51'i Bakü'nün reklam ve tanıtım faaliyetinin yetersiz olduğu geri kalan %29'u yeterli, %20'si ise kısmen yeterli olduğu söylemiştir. Çoğunluğun reklam ve çalışma faaliyetini yetersiz görmesi bu konuda önemli boşluğun olduğu göstermektedir. Yetersiz diğenlerin büyük bölümünün %32'si turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör görevlileri olduğunu (ayrıca %12'si yerel halk, %5'i devlet turizm acentesi çalışanları, %2'si üniversite çalışanları) dikkate aldığımızda reklam ve tanıtma faaliyetlerinde bu alanda çalışanlarla görüşülerek yapılmasının daha maksada uygun, sonuç verici olacağını söylenebilir.

Katılımcılar (bunların %51'i Kamu ve özel sektörde turizm çalışanları, %25'i yerel halk, %13'si üniversite çalışanları, %11'i devlet turizm acentesi çalışanları) Bakü şehrinde eko-turizm, spor turizmi, kültür turizmi, gastronomi turizmi, müze turizmi, deniz turizmi, eğlence turizmi potansiyelinin mevcut olduğunu düşünmektedirler.

Turizmde turistlerin gittiği bölgede temizlik, gürültü, mimari yapılara zarar verebildiği bilinmektedir. Bu maksatla katılımcılara bu konuda görüşleri sorulmuştur. Görüşmecilerin düşüncelerine göre zarar verdiği

düşünenler %13, Kısmen zarar verdiği düşünenler %11 ve zarar vermediğini aksine olumlu etki ettiğini düşünenlerin oranı %76'ı olmuştur.

6. ÖNERİLER

Bakü'deki yapıların 3'nün UNESCO'ya dahil olduğu birinde hem tarihi hem dini yapı olduğunu dünyaya daha iyi reklam yapılarak hem turist çekilebilir hem de tarihi kültürü tanımlanabilir. Ayrıca bu yapıları iç turizmde milli tarihi değer olarak kullanabilir.

Özellikle kentin ihtiyacı olan konaklama ihtiyaçlarının karşılanması açısından ev pansiyonluğu gibi konaklama türünün desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca yiyecek-içecek işletmelerinin de sayısının artırılması gerekmektedir.

Bakü şehrinin tarihi-kültürel mimari yapılardan zengin olduğu, turistlerin bu gibi yerlere çok ziyaret ettiği göz önüne alındığı ve katılımcıların büyük çoğunluğunun ilk soruda İçerişehir, Kız Kalesi ve Ateşgah gibi tarihi alanları seçtiğini de düşünürsek tarihi yapıların reklamının artırılmasının ve turizm açısından bu yapılara ayrıca turlar teşkil edilmesinin yerinde olacaktır.

Bakü'de 4 dine ait ibadet yapıları mevcuttur. Bu sebeple şehir dünya'da nadir kentlerden bir tanesidir. İnanç turizminin geliştirilmesi yeterli tanıtım ile gerçekleştirilebilir.

Görüşmecilerin büyük bir bölümünün cevabı Bakü şehrine gelen turistlerin şehirdeki yapıları seyahat gelmeden önceden bilerek geldiği yönünde olduğu bunu sebebi de turistlerin bir yere ziyaret etmeden az da olsa araştırma yapacağı ve günümüzde internetin olduğu için artık bu işlerin kolay olduğunu belirtmektedirler. Ama yukarıda tanıtım/reklamın yetersiz olduğunu ve özellikle sosyal medya, yabancı kanallarda reklamın artırılması gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Bakü şehrinde turizm sektörünün alt yapısının geliştirilmesi, uçak fiyatları başta olmakla fiyatların daha uygun hale getirilmesi, Hazar denizinin turizm amaçlı kullanılması, turizm alanında eğitilmiş iş gücü, demir yolu turizmi, VİZE prosedürlerinin sadeleştirilmesi gerekmektedir

KAYNAKÇA

- Anonim, (2008). *Azərbaycanın tarixi-memarlıq abidələri: məlumat kitabçası*. Bakı. [Çevrimiçi Erişim: https://ebooks.az/book_GfImBoTz.html]
- Anonim, (1955). *Bakının memarlıq abidələri*. Bakı: Azərbaycan SSR EA. Nəşriyyatı. [Çevrimiçi Erişim: https://ebooks.az/book_SHfkRV2n.html]
- Anonim, (2011). *Музеи и театры Баку*. Баку: Avangard LTD Nəşriyyat. [Çevrimiçi Erişim: https://www.ebooks.az/book_fr5AynkO.html]
- De Boni, F. (2018). Baku and architecture: from Soviet building to archistars. *Geopolitical, Social Security and Freedom Journal*, 1(2), 76-83.
- Hüseynov, F. (2019). *Kentsel İmaj Ögeleri Açısından Bakü-İçeri Şehir'in İncelemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Avrasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- İbrahimov, K. (2017). Bakü- İçeri Şehir'de Arkeoturizmin Gelişimi. IX. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri, 28-29 Eylül Bayındır/İzmir.
- Kamberov, A. (2016). *Bir Kamusal Açık Alan Olarak Meydan Kullanımını Etkileyen Kararların Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi: Bakü Azadlık Meydanı Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Məmmədova, A., Tahirov, K. M. və Əhmədova, L. (2020). *20 Yanvar- Qan Yaddaşımız*. Bakı: Azərbaycan Milli Kitabxanası
- Мамедова, Н. А. (2017). Атепгях – Храм Огня На Апшеронском Полуострове В Сообщениях Восточных Авторов, Российских И Западноевропейских Путешественников (До Середины XIX Века). *Вестник Новосибирского государственного университета. Серия: История. Филология*, 16(7), 160-166.
- Rahmani, A. ve Moghanipour, M. R. (2020). Bakü Halı Müzesi'ndeki Çuvallar. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 26(44), 73-82.
- Sayan, Y. (2016). Azerbaycan'da Apşeron Savunma Yapıları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(1), 43-64.

Savaşır, K. ve Tuğrul, F. (2014). Uzak Kafes Sistemlerle Yaratılabilecek Üst Örtülerin Yüzey Geometrilerinin İncelenmesi: Heydar Aliyev Merkezi Örneği. 7. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu3- 4 Nisan, Yıldız Teknik Üniversitesi Beşiktaş – İstanbul.

- <https://az.wikipedia.org>[Erişim Tarihi:15.05.2021]
- <http://baku-ih.gov.az/page/19.html>[Erişim Tarihi:03.01.2021]
- <https://azcarpetmuseum.az/front/az/article/134>[Erişim Tarihi: 15.01.2021]
- <https://bos.az/az/stadium/history/>[Erişim Tarihi:02.02.2021]
- <https://bakutragelguide.com/en/socar-tower-baku/>[Erişim Tarihi:10.03.2021]
- <http://bulvar.gov.az/>[Erişim Tarihi: 12.05.2015]
- <http://www.binegedi-ih.gov.az/page/500.html>[Erişim Tarihi:20.01.2021]
- https://heydaraliyevcenter.az/#3_Memarliqsimvolu[Erişim Tarihi:13.03.2021]
- <https://icherisheher.gov.az/az/monument/3>[Erişim Tarihi: 12.03.2021]
- <https://museum.az/az/museum/7>[Erişim Tarihi: 19.01.2021]
- <https://www.kuklateatri.az/content/az/2>[Erişim Tarihi: 17.01.2021]
- <https://nizamimuseum.az/az/about>[Erişim Tarihi:10.05.2021]
- <https://salambaku.travel/az/old-city>[Erişim Tarihi:07.04.2021]
- <https://socar.az/socar/en/company/about-socar/socar-tower>[Erişim Tarihi: 07.04.2021]
- <https://unesco.preslib.az/az/page/4xm1rHgusP>[Erişim Tarihi: 26.04.2021]
- <https://www.tekfenmuhendislik.com/tr/socar-tower-ofis/>[Erişim Tarihi:17.04.2021]
- <https://www.chapmantaylor.com/projects/port-baku-tower>[Erişim Tarihi:12.03.2021]
- <https://www.oilfund.az/en/fund/about/new-building>[Erişim Tarihi:26.02.2021]
- <http://www.science.gov.az/pages/istoricheskie-zdaniya>[Erişim Tarihi:30.04.2021]
- <http://www.pashaconstruction.com/RU/properties/port-baku-towers/>[Erişim Tarihi:16.03.2021]